

Prof. Dr. Hilmi Demir¹

Bölge Çalışmaları Program Danışmanı

HİLAFET DEAŞ'E NE SAĞLIYOR?

DEAŞ, 28 Haziran 2014 yılında tüm dünyaya İslam Devletini kurduğunu ve sözde Halife olarak da Ebu Bekir el Bağdadi el Hüseyini el Kureyşi'nin atandığını duyurmuştu. Böylece DEAŞ adını İslam Devleti (İD) olarak değiştiriyordu. 26 Ekim 2019 tarihinde DEAŞ'ın lideri Bağdadi'nin ölümü duyurulunca, güvenlik uzmanları hilafetin devam edip etmeyeceğini sorgulamaya başladılar. Çünkü bu süre içinde DEAŞ Irak ve Suriye'de karasal egemenliği ve Devlet karakterini gösteren sembolik kurumlarını kaybetmişti. Birkaç gün sonra Bağdadi'nin yerine Ebu İbrahim el Haşimi el Kureyşi ismiyle birinin seçildiği ilan edildi. Bunun anlamı DEAŞ'ın Hilafet söyleminden vazgeçmeyeceğiydi. Peki savunmada zorlansa bile DEAŞ'ı Hilafet iddiasından vaz geçirmeyen motivasyon neydi? Sanırım bunun anlaşılması için Hilafetin DEAŞ için ne anlama geldiğine bakmamız gerekecek.

Bu değerlendirme notunda Hilafetin DEAŞ'a iki temel kaynak sunduğunu göstermeye çalışacağım. Bunlardan birincisi iç işleyişle ilgili: Hilafet DEAŞ için, iç mobilizasyonu destekleyen bir öneme sahip; liderlik, cihat ve propagandayı belirliyor. İkincisi ise, dış bağlamsal fırsatlarla ilgili; düşmanlaştırma, eleman temini ve kamusal düzen inşası.

1. Liderlik: Hilafetin Kureyşliliği

Hilafet ilanında sözde Halife olarak seçilen el-Bağdadi'nin Nesebinin El-Huseyni El-Kureyşi ve onun yerine atanan ikinci kişinin de el Haşimi el Kureyşi olarak isimlendirilmesi Sünni Hilafet doktrininde yer alan önemli bir tartışmaya gönderme yapmaktadır. O da Hilafetin Kureyşliliği meselesidir.

28 Haziran 2014 yılındaki ilanda şöyle deniyordu: "Buhari'nin (Allah ona rahmet etsin), Muaviye'den (Allah ondan razı olsun) şu rivayeti yeter: Allah Resulü'nü (s.a.s.) şöyle derken

¹ [https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1366/Hilmi+Demir +%Dr.](https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1366/Hilmi+Demir+%Dr.)

işittim: 'Bu iş (devlet başkanlığı) Kureyş'te olacaktır. Onlar İslam'ı dosdoğru uyguladıkça bu konuda onlara kim düşmanlık ederse Allah onu yüzüstü süründürür.'

Kureyşlilik şartı Hilafetin Arap ve yalnızca Peygamber soyuna ait olduğu anlamına gelir. Sünni Hilafet anlayışında İmametın şartları anılırken: Müslüman olmak, erkek olmak, hür olmak, akıl baliğ olmak, Kureyşi olmak, ilim sahibi olmak gibi şartlar zikredilir. Hanbeliliğin kurucusu Ahmed b. Hanbel'in şu rivâyeti de bunu teyit etmektedir: "Kureyşten başkası Halife olamaz." Hemen hemen tüm Sünni kaynaklar Hilafetin Kureyşliliği konusunda ittifak halindeler denebilir.

Bununla birlikte aslında İslam dünyasında bu şartın on birinci yüzyıldan itibaren pratikte uygulanmadığı da bilinmektedir. Bu nedenle Sünni âlimler, bu şartın esnetilmesi gerektiğini düşünmüş olacaktı ki, farklı şekillerde bu şartı yorumlama yoluna gitmişlerdir. Mesela İslam dünyasındaki Eş'ari ve Şafi alimlerden Amidî ve İcî, bu şartın üzerinde ittifak edilen değil hakkında ihtilaf bulunan bir şart olduğunu belirtmişlerdir. Fakat Hilafetin Türklerin eline geçmesi ile birlikte bu şart üzerinde ilk ciddi muhalefet gerçekleşmiştir. Bu konuda ilk ciddi ilmi eser yazan âlim, Tarsusî'dir. Memlukler dönemi âlimlerinden Tarsûsî, Memlûk sultanına takdim ettiği "Tuhfetü't-Türk fîmâ Yecibu en-Yu'mele fi'l-Mülk" adlı eserinde, Kureyşli olmadığı için iktidarını meşru saymayan Şâfiîlerin, kendisinden nasıl vali ve hâkimlik görevi aldıklarını sorgulaması ve sultanın, onlara değil, siyasî iktidar için Kureyşlilik şartı aramayan Hanefilere görev vermesi yolunda tavsiyede bulunmuştur.

Halifeliğin Kureyşliliği şartının ciddî şekilde sorgulandığı bir diğer dönem de Osmanlı dönemidir. Hilâfetin Osmanlı hükümdarı Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferiyle Osmanlıya geçmesi ile birlikte bu tartışmanın yeniden gündeme geldiğini görmekteyiz. Bu dönemde Osmanlıların Kureyş soyundan gelmedikleri ifade edilerek Osmanlı hükümdarlarının halifeliğinin sahih olup olmayacağı tartışılmıştır. Osmanlı döneminde ilk olarak halifenin Kureyşliliği meselesine değinen Sadrazam Lütfi Paşa'nın (1488–1563) "*Risâletü Halâsî'l-Ümme fi Ma'rifeti'l Eimme*" adlı risalesidir. Müellif bu risalesini Kanunî devrinde kendisine padişahların İslâm halifesi olup olmadığı hususunda sorulan soruları cevaplamak maksadıyla kaleme almıştır. Risalede Osmanlı padişahlarının bütün ümmetin halifesi olduğu savunulmuştur.

Vehhabi-Selefi İslam tarihi anlayışına göre hilafetin Arapların dolayısıyla Kureyşin elinden çıkmasıyla İslam dünyasının gerileme tarihi başlamıştır. On birinci yüzyıldan itibaren İslam dünyasında dinden ve şeriatın uzaklaşmış ve din dışı uygulamalar (bid'at) yayılmıştır. Hilafetin bir Kureyşli eliyle diriltilmesi hem bu tarih okumasını canlı tutmakta hem de Selefi dünyada beklenen karşılığı yansıtmaktadır. Nitekim *Times*'da "(Osmanlı) Sultanın halifeliği gerçek değildir ve bu haliyle de Hindistan'daki İngiliz çıkarları açısından bir tehdit oluşturabilir. Bunu önlemek için oradaki Müslümanlara bu iddianın gayri meşru ve zındıklık olduğunu özellikle vurgulamamız lazımdır", şeklinde makalelerin kaleme alındığı bilinmektedir. Bunun sonucunda Osmanlı'ya isyan eden Mekke Şerif'i sözde hilafet makamına oturtulur. Görüldüğü gibi İngilizlerin Hilafet sevdası Osmanlı'nın Ortadoğu'daki etkisini kırmak ve İslam dünyası ile Hindistan üzerindeki emperyalist emellerine daha kolay ulaşmanın bir aracı olarak kullanılmıştır.

İngiliz Dışişleri Bakanlığı danışmanı ve bir Arap dili-kültürü uzmanı olan, George Percy Badger şöyle diyordu: "*Eğer Araplar da Osmanlı sultanını aynı şekilde halife olarak tanırlarsa onun İslâm alemindeki şöhret ve nüfuzu muazzam derecede artar. Bunun doğuracağı sonuç İngiltere'nin aleyhine olabilir. Bu yüzden İngiltere Araplar üzerindeki Osmanlı otoritesinin*

*genişlemesini önlemeye çalışmalıdır.*² Sonuç olarak, Hilafet beyanı ve kullanılan dini-politik kodlar aslında İslam dünyasının tümüne sesleniyor gözükse de, Arap Sünni milliyetçiliğin yeniden diriltilmesi çağrısından başka bir şey değildir. Belki burada açıklanması gereken sorun bu çağrıya Arap olmayan Asyalı ve Avrupalı bireylerin neden inandığı ve nasıl kapıldığıdır.

2. Cihat Çağrısı

DEAŞ'ın literatüründe Hilafet ordu ve cihat terimleri birbirinden bağımsız olarak asla düşünülemez. Hilafet varsa lider/İmam vardır, İmam varsa ona biat gerekli olur, biat varsa onunla cihat etmek de farz olur. Aslında oldukça basit gibi görünen bu bağlantılar DEAŞ için hayatın tam da merkezine konur. Rumiyye dergisinin birinci sayısında şöyle denir;

“Müslümanların cemaati, İslam'ın beş rüknünden sonra şu beş rükün üzerine kurulmuştur; hicret, işitmek, itaat etmek, cemaat ve cihad. Nitekim imam ve biat olmadan ne cemaat ne itaat ne de işitmek yerine gelir. Aynı şekilde yardım ve barındırma olmadan hicret olmaz, hazırlık, ribat ve savaşı olmadan da cihad yerine gelmez.”

Dolayısıyla DEAŞ için tüm Müslümanlara cihadı zorunlu kılan şey, Hilafetin varlığıdır. Hilafetin ortaya çıkışından sonra onun için mücadele etmeyen kişi dinden çıkar. Böylece DEAŞ'ın elinde cihat fikri de yeni bir anlam kazanır. Artık cihat sadece vatan savunusu ya da hatta diğer grupların elindeki gibi anti-emperyalist karakterinin çok ötesine geçer. Dış düşmana yönelik bir tavır olmaktan daha ziyade Hilafeti kabul etmeyen, ona karşı düşmanlık besleyen tüm Müslümanları da içine alır. Özellikle dini literatürdeki Allah'ın kâinat üzerindeki hükmünü, vahiy ve peygamber göndermesini inkâr anlamını taşıyan *şirk* terimi bağlamından çıkarılarak cihadın iç düşmana doğru yönlendirilmesi için yeniden tanımlanır. Bu nedenle DEAŞ için Batı düşmanlığı çoğu kez, Batının içerdeki müttefikleri olan diğer Müslümanların tekfir edilmesine yol açar. Tıpkı Vehhabiliğin Osmanlıya ve Türklere karşı politize ettiği *şirk* kavramı böylece DEAŞ'ın elinde hilafeti tanımayan Müslümanların tekfiri ve öldürülmesini haklı bulan bir söyleme dönüşmüş olur.

Bu taktik değişim sayesinde DEAŞ Hilafet ve cihat kavramını, sahada rekabet ettiği örgütlere karşı kullanmak için seferber etmiş oldu. Klasik Sünni yazılı literatürde var olan Halifeye biat etmenin zorunluluğundan hareketle, sahadaki tüm grupları kendilerine katılmaya çağırma hakkı olduğunu savundu. Bu çağrıya uymayanları küfürle işbirliği içinde olmakla suçlayarak öldürme hakkını meşrulaştırmış oldu. Dolayısıyla Hilafet ve cihat kavramları DEAŞ'ın savaşını bilinen bir gerilla savaşından çıkarıp bir “Devlet” savunusuna döndürdü. Bu yüzden de sürekli “Devlet”in ayakta kalması için tüm Müslümanları göreve çağırdı. Bu açıdan Hilafet DEAŞ'ı bir gerilla savaşı sürdüren el Kaide'den ayıran en önemli özellik olarak karşımıza çıkar.

3. Apokaliptik Propaganda

El Kaide'nin aksine, DEAŞ -sözde İslam Devleti- ideolojisinin merkezi parçalarından biri olarak bir mahşeri vizyona yaslanır. Bu vizyona göre, Brookings Institution'dan William McCants'ın özetlediği gibi, yeni bir halife ve yeni bir hilafet kurulacak ve çeşitli savaşlar bunu takip ederek, bunlar Melhame-i Kübra (Armageddon) tarzı, kara bayrak altında savaşan hilafet ordusunun Deccal'in ordularını yeneceği nihai bir savaşla neticelenecektir. Bu

² Bkz. Azmi Özcan, İngiltere'de Hilâfet Tartışmaları, 1873-1909, İslâm Araştırmaları Dergisi, 1998, sayı: 2, s.51.

savaşlar esnasında, Hz. İsa geri gelecek ve Mehdi belirerek savaşlarda önemli bir rol oynayacak ve Deccal'in ordularının yenilmesi tarihin sonunu getirecektir.

DEAŞ kozmik bir savaş imgesi yaratmak için savaş stratejisini fiten hadisleri üzerine kurar. Diğer bir deyişle Haidis edebiyatının en sorunlu görüldüğü gelecekle ilgili haberleri kullanır. Böylece verdiği mücadelenin bir grup azınlığı değil tüm İslam dünyası ile ötekiler arasında olduğu algısını oluşturmak istiyor. Bu hem DEAŞ'e meşruiyet kazandırır hem de kitleleri geçmiş anlatılar üzerinden mobilize eder.

İslam düşünce geleneğinde ve İslam kültüründe apokaliptik rivayetlerin gerçekliğinden daha çok bu rivayetlerin toplumsal hareketleri nasıl mobilize ettiği çok daha önemlidir. Toplumlara harekete geçirmek için çoğu kez ideolojiler kitlelere bir ümit vadederler. Çoğu kez şimdiki zamanı tasarlayamayanlar ya da buna güç yetiremeyenler bir kehanet söylemi ile kitleleri ellerinde olamayan bir kadere karşı gelmemek konusunda hazırlamayı seçerler. Apokaliptik metinler toplumların ümitlerini kırdığı gibi onları korkutarak yanlarına çekmeyi de amaçlar. Aslında ümitsizlik, kaybedeceği bir şeyi olmama hali aşırı saldırganlığı kıskırtan en önemli motivasyondur. Kıyamet korkusu ister istemez bir eskatolojik kurtarıcı figürünün beklenmesini de birlikte getirmektedir. Bu da bu role soyunanların işini kolaylaştırmaktadır. Kıyamet senaryoları toplumsal iknanın irrasyonel araçlarından biridir. Korku ve zafer arasında kalan bireyler kolayca boyun eğmektedirler.

Dini kültürlerde Apokaliptik rivayetlerde tarihin kurucu aktörü tanrı ya da tanrının görevlendirdiği bir kurtarıcıdır. Bu yüzden genellikle determinist bir kader anlayışı sunarlar ve insana fazlaca yapacak bir şey bırakmazlar. Tanrı adına görevlendirilen Mehdi, Mesih ya da Kurtarıcı ile kötülüğün tarafında yer alan Şeytanın askerleri ve onların başkomutanı Deccal arasında amansız bir savaş öngörülür. Apokaliptik metinler de kurtarıcı olarak beklenen Mesih, Mesih dönemi, Tanrı'nın Krallığı, karşıt güçler, kötülük savaşçıları, son savaş vb. temalar öne çıkar. Apokaliptik metinlerde Tanrı'nın bu dünyanın mutlak egemeni olduğu ve inananlarına mutlaka sahip çıkacağı teması da en iyi şekilde işlenir. Tanrı, zalimleri yani kendi topluluğuna zulmedenleri acımasızca cezalandıracak ve kendi halkını kurtaracaktır.

DEAŞ'in Kullandığı Apokaliptik Dil ve Semboller	
Siyah Bayrak	Mehdi'nin çıkacağına işaretidir. Fakat IŞİD kullandığı bayrak eklektik bir tasarımdır.
Dabık	Son savaşın olacağı bölgedir. Suriye ve Türkiye sınırında bir yerdir.
Kostantıniyye	Dabık savaşını kazanan Mehdi ordusunun fethedeceğini müjdelemesine işaretidir.
Bağdadı'nın ismine El Huseyni el Kureyşi nispeti eklenmesi	Mehdi'nin Ehl-i Beyt'den olacağını göstermek içindir.
İlk Irak'ta kurulması	Şam'daki Deccal ordusunu yenecek ordunun Irak'tan çıkacağına ilişkin rivayetlere işaretidir.
Deccal ve Haçlı	Kendilerinin, haber verilen Deccal ordusuna karşı savaştığı imasını güçlendirmek için kullanılır.
Suriye	Mehdi ordusunun çıkması için Suriye'de fitne yani savaşın çıkması gerekir.
Saçlarını uzatmaları	Rivayetlerde Mehdi ordusunun askerlerinin saçlarının uzun olduğu söylenir.

Görüldüğü gibi DEAŞ'ın Hilafet söyleminin etrafında kurguladığı apokaliptik temalarla donanımlı bir Hilafet devleti ve sembollerle süslediği bir cihad kampanyası yürütmektedir. Aslında seküler bir kurtuluş doktrini öngören Marksizm'de, Tanrı ve kötülük arasında ki savaş bir sınıflar mücadelesine çevrilir. Ezilenlerle Mülkiyet sahipleri ve devlet karşı karşıya gelir. Apokaliptik dini kültürde geçmişin şimdiki zamandan daha iyi olduğu ve Mehdi gelmeden hemen önceki dönemin bunların en kötüsü olacağı şeklindeki bir dünya görüşüne dayanır. Bu sebeple apokaliptik mitler inananları şu anda dünyanın sonunu yaşamakta olduklarına ikna etmeye çalışır. Bu inanışa göre dünyanın son zamanı, insanın bütün kötülükleri işlediği ve tüm kötülüklerin bileşkesi olan bir dönem olacaktır. Ya insanlar yaşadıkları zamanın en kötü an olduğuna inanmıyorlarsa ne olur? Bu durumda bu mitlere inanlar insanlar için o anı, en kötü an haline getirmek için tüm kötülükleri yeryüzüne davet edebilirler. Dolayısıyla bu inanışta olanlar her şeyin kötüye gittiğini göstermek zorundadır. İkincisi olarak da onlara alternatif bir düzen olarak vaat ettiği Devlet adı altında oluşturduğu kamusal bir topluluğu çevresine göstermek zorundadır. İşte DEAŞ'ın yaptığı da tam da buydu.

4. Kamusal Düzen Çağrısı

Kamu düzeni modern toplumun suçla baş etmesinde en fazla zorlandığı konular arasında yer almaktadır. Hukuk kurallarının suçluyu koruması, adaletin geç tecelli etmesi, suçlunun sokaklara çok kolay dönmesi, taciz ve cinsel suçlarda cezanın kamu vicdanını rahatsız etmesi gibi tüm olumsuzluklar cihatçılar açısından fırsata dönüştürülmektedir. Gerek Taliban gerek se DEAŞ uygulamaları bu açıdan oldukça ilginç örnekler içermektedir. Bu yapılar güvenlik, suçun önlenmesi, cezanın anında verilmesi, taciz ve cinsel istismarın önlenmesi gibi sundukları alternatif kamu hizmeti ile modern toplumun açıklarını fırsata çevirmektedirler. Böylece yaşanan mekânı güvenli kılarak taraftarlarını mutlu etmektedirler.

DEAŞ özellikle oluşturduğu kamusal yaşamda kullandığı insan resimleri ile "inançsızlara" karşı bir İslamcı ahlaki düzen ve zafer içeren halifelikte hayatının kardeşliğini yaşıyor gibi görünür. Dergilerinde yönetim altındaki şehirlerden paylaştıkları insan manzaralarında, okullarda ders gören çocuklar, sokaklarda gezen aileler, sözde İslâm Devletinin Allah'ın yasasına göre ideal bir toplum olduğuna dair bir mesaj içeriyordu. Müslümanların gerçekten mutlu ve doyurucu yaşamlar sürdürebilecekleri tek yer hilafettir. DEAŞ için en büyük zorluk şimdi bu tür resimleri verebileceği bir toplumsal düzenin olmayışıdır.

Sözelimi artık Musul'da tüp gaza su katılmıyor, kimse kimseyi aldatmıyor, kimsenin malı çalınmıyor ve artık "Musul Merkezinde sessizlik hâkim" ile biten haberlerin yayılması tam da bu kamusal düzenin propagandasına yönelikti. Buna göre DEAŞ kamusal otoriteyi devletten daha iyi yönetmektedir ki zaten cihatçıların temel iddiası da budur. Modern devlet kamusal düzeni sağlayamamaktadır ve kendileri daha güvenli ve adil bir kamusal otorite sunmaktadırlar. DEAŞ'ın yönettiği bölgeler, hayatın doğal akışının eskisinden daha iyi olduğuna yönelik haber ve videolar, alternatif kamu düzeni projesinin eleman temininde oldukça başarılı olduğunu gösterir.

Dağıstan ve Orta Asya'dan gelen savaşçılarla yapılan savaşlarda, ülkelerinde dini inançlarını yaşayamadıkları, kadınların peçe takamadıklarına yönelik şikâyetleri DEAŞ'a akan savaşçıların bu kamu düzeninden etkilendiğini gösterir.

5. Devletsiz Hilafet Mümkün mü?

Bugün DEAŞ'ın sözde ilk Halifesi öldürüldü ve atanan liderin künyesinden DEAŞ'ın Hilafet söyleminden vazgeçmediğini anlıyoruz. Peki, DEAŞ'ın önünde şöyle bir çelişki yok mu?

Şimdi DEAŞ'ın ne Hilafet devletini savunacağı karasal bir egemenliği var ne de insanları çağırabileceği ve gösterebileceği kamusal bir düzeni var. DEAŞ tarihte ilk defa Devletsiz bir Hilafet düzeni vaat ediyor. Devleti olmayan bir Halife dikkate alınır mı? Sanırım bunun kodları yine apokaliptik yorumlarda gizli.

Hatırlandığı gibi DEAŞ kullandığı bir rivayette "Rumlar, A'mak ve Dâbık adlı mahallere inmedikçe kıyamet zamanı gelmeyecektir," denilmekte olduğundan yola çıkarak nihai savaşın Suriye'de Halep yakınında bir köy olan Dabık'ta olacağını iddia ediyordu. Ve bir süre çıkardığı dergisinin adını da "Dabıq" olarak koymuştu. Fakat Dabık'ın Türk ordusu tarafından alınmasıyla bu kıyamet fikrinin yaslandığı tüm teoloji çöktü. Fakat DEAŞ bu tür rivayetlerin çok anlamlılığından istifade ederek onları yeniden yoruma tabi tutarak bahsedilen büyük savaşın gelmediği, bu savaştan önce ağır bir yenilgi ve hezimetin olacağı yorumuna gitti.

Nebe dergisindeki "İlâ Melhemeti'l-Dabıki'l-Kübra" adlı yazıda olacak savaşın Melhame-i kübrâ değil, süğrâ olduğu bu savaşın beklenen kozmik savaş değil, onun habercisi olacak olan küçük savaş olduğunu iddia etti. Haçlılar ve dostları (Türkler ve Sahve) Melhame-i Kübrâ öncesi kazandıklarını sanacaklar ve Hilafet ordusu büyük bir hezimet yaşayacak. Fakat bu savaş melhame-i süğrâ' yani gelecek büyük savaşın öncüsüdür. Büyük Melhame öncesi Rum ile mücahidler arasında sulh olacak ve her iki taraf kendi arasında ittifaklar kuracaklar.

Nebe'nin bize çizdiği öngörüye göre, Türkler, Ruslar, Esed ve Amerikalılar ittifak kurarken diğer taraftan da Hilafet ordusu diğer gruplarla ittifak kuracak bir süre düşman kazandığını var sayarken o büyük savaş başlayacaktır. Unutmayalım Hilafet sayesinde DEAŞ kendisine karşı savaşanları çok kolay biçimde hilafetin düşmanları olarak etiketleyebildi. Böylece onlar Allah'ın vaadi olan Hilafeti yıkmak isteyen haçlılara dönüşüverdiler. DEAŞ'ın söyleminde Haçlı anlatısının gerçekliği, Hilafet söylemi ile ifade edilen egemenlik ve devlet söylemine bağlanmaktadır. Sadece Dabıq dergisinde toplamda 452 defa tekrar edilen Haçlı söylemi gücünü Hilafet'den alıyor. DEAŞ tarihsel olarak yüklenen haçlı anlatısını çağırarak, çatışmayı yalnızca İslam arasındaki diğer tüm dinler ve ideolojiler arasında değil, IŞİD halifeliği ile diğer sosyal ve politik düzen biçimleri arasında da bir savaşın olduğu algısını güçlendirmek için kullanılır. Bu yüzden bundan sonraki süreçte DEAŞ ile diğer gruplar arasındaki ilişkiler çok daha fazla önem arz ediyor. DEAŞ'ın diğer grupları tekfir etmekten vazgeçmesi olası bir ittifak arayışı yeni bir Haçlı savaşına hazırlık için grupları mobilize edebilir. DEAŞ'ın Hilafeti sürdürmeye çalışması ve atanan ismin bilinmemesi bu ilişkiler için büyük bir belirsizlik doğuruyor.